

ИҚТИСОДИЁТНИНГ РЕАЛ СЕКТОРЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ РОЛИ

Қосимов А.А.
ТДИУ Тармоқлар иқтисодиёти
кафедраси катта ўқитувчиси, PhD.

Аннотация. Уибу мақолада иқтисодиётнинг реал секторларида замонавий ахборот технологияларидан фойдаланишининг аҳамияти ва роли очиб берилган. Шунингдек, замонавий ахборот технологияларидан самарали фойдаланиши йўналишлари ҳамда унинг афзаликлари батофсил ёритилиб берилган.

Калим сўзлар: замонавий ахборот технологиялари, иқтисодиёт, реал сектор, бошқарув, самарадорлик.

Аннотация. В статье раскрывается важность и роль использования современных информационных технологий в реальных секторах экономики. Также подробно описаны направления эффективного использования современных информационных технологий и их преимущества.

Ключевые слова: современные информационные технологии, экономика, реальный сектор, менеджмент, эффективность.

Annotation. This article reveals the importance and role of the use of modern information technologies in real sectors of the economy. The directions of effective use of modern information technologies and its advantages are also described in detail.

Keywords: modern information technology, economics, real sector, management, efficiency.

Жамиятнинг барча соҳаларида шиддат билан амалга оширилаётган туб ислоҳотларни мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамиятида етакчи мамлакатлар қаторига кириш йўлида тез ва сифатли илгарилашини таъминлайдиган замонавий инновацион ғоялар, ишланмалар ва фан-техника ютуқларига асосланган ҳолда амалга оширишни тақозо этмоқда.

Шу боиз, 2019-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясига асосан ахборот ва инновацион технологияларни ишлаб чиқиш ва жорий этиш учун технопарклар, эркин иқтисодий зоналар ва илмий-ишлаб чиқариш кластерларини ташкил этиш устувор вазифалардан этиб белгиланди [1].

Чунончи, тўртинчи саноат инқилоби дея эътироф этилаётган рақамли иқтисодиёт шароитида ишлаб чиқариш корхоналарида илгор ахборот технологияларни кенг жорий этиш ва уларни сифатли дастурй таъминот билан таъминлашнинг аҳамияти шундаки, у тармоқлар ривожланиши билан бир қаторда меҳнат унумдорлиги ва унинг сифатини ҳам оширади.

Умуман олганда ахборот технологиялари ҳар қандай мамлакат иқтисодиётини ташкил этувчи асосий тармоқларни ривожлантиришнинг устувор йўналишларини ишлаб чиқиш ва сифатли бошқарув сиёсатини шакллантиришнинг асосий воситаси ҳам ҳисобланади.

Н.Мильчакованинг фикрича, мамлакат 1 фоиз иқтисодий ўсишига эришиш учун ахборот-коммуникация соҳаси 3 фоизга ўсиши лозим [2]. Яъни, ахборот-

коммуникация соҳаси нафақат жамият тараққиётини ва давлат хавфсизлигини таъминлашнинг, балки мамлакат иқтисодиёти барқарор ўсиб боришининг муҳим омилларидан биридир.

Жаҳон тажрибаси ҳозирги вақтда ахборот технологиялари замонавий саноатнинг муҳим таркибий қисмларидан бири эканлигидан далолат беради. Юқори технологияли ишлаб чиқаришнинг энг муҳим соҳалари ривожланиб бораётган ахборот технологиялари орқали янги юқори технологияли маҳсулотларни яратишни таъминлайди[3].

О.Пергунованинг фикрича, замонавий ахборот технологиялари ва тармоқларидан фойдаланиш саноат корхоналари учун фаолиятни бошқариш сифатини оширишни ва ходимларнинг янада самарали ўзаро ҳамкорлигини таъминлайди[4]. Шунингдек, М.Гаджиеванинг таъкидлашича, дунёда сўнгги бир неча йил ичида тармоқ корхоналари истеъмолчиларнинг ўзгариб бораётган талабларидан келиб чиқиб, маҳсулот ишлаб чиқаришда индивидуал ёндошув ва ноёб товарларни фақатгина компьютер технологияси ва замонавий дастурий таъминотлар ёрдамида амалга ошириш мумкин[5].

Шу нуқтаи назардан, саноатнинг технологик ўзига хослиги замонавий технологиялар, жумладан компьютер технологиялари ва уларнинг дастурий таъминотларини яратиш ҳамда доимий равищда такомиллаштириш талаб қилинади.

Республикамизда ана шундай технологиялар асосида барпо этилаётган корхоналар сони тобора ортиб бормоқда. Хусусан, 2020 йил давомида 96743 та корхона ва ташкилотлар янги ташкил этилган бўлиб, 2019 йилга нисбатан 75,8 фоизга кўпайган. Шунингдек, бугунги кунда республикада 7901 та корхона ва ташкилотлар фаолият юритиб келмоқда. Мазкур кўрсаткич 2020 йилда 2019 йилга нисбатан 13,3 фоизга ортган.

Ахборот-коммуникациялари технологиялари секторининг ялпи қўшилган қиймати 2019 йилда 7,5 трлн. сўмни ташкил этган бўлса, ушбу кўрсаткич 2018 йилга нисбатан 6,4 фоизга ошган.

Таҳлилларга кўра, дунёдаги энг йирик ва бюджети катта бўлган компанияларни айнан рақамли компаниялар ташкил этади. Жумладан, Amazon (АҚШ) бозор капиталлашуви 873,2 млрд. АҚШ доллари, Tencent (Хитой) бозор капиталлашуви 448,0 млрд. АҚШ доллари, Sony (Япония) бозор капиталлашуви 54,9 млрд. АҚШ доллари, Capgemini (Франция) бозор капиталлашуви 17,9 млрд. АҚШ доллари, CGI (Канада) бозор капиталлашуви 16,5 млрд. АҚШ доллари, HCL Tech (Ҳиндистон) бозор капиталлашуви 8,7 млрд. АҚШ доллари ва ASUS (Тайланд) бозор капиталлашуви 5,5 млрд. АҚШ доллари [6].

Умуман олганда, иқтисодиёт тармоқларида автоматлаштирилган ишлаб чиқаришни бошқариш тизими сўнгги йиллар давомида кенг тарқалган эди. Шу билан бирга, интеграциялашган автоматлаштиришнинг асосий очилиши аниқлангани йўқ, бироқ замонавий тизимда бизнесни бошқариш соҳасида ахборот технологияларини жорий этиш муаммоларини эчишга қодир бўлган бундай тизимлар ва малакали мутахассисларни тайёрлашда маълум тажрибаларга эришилди. Аммо, шу билан бир қаторда стандарт ҳисобот ва статистик ҳисоботлар асосида олинган кўрсаткичларни шакллантиришда

мавжуд муаммолар тўлигича ечилмаган. Жумладан, иқтисодиёт тармоқларида мавжуд структура ва бошқарув технологияларини ўрганиш, маълумотларни таҳлил қилиш ва баҳолаш, ахборот технологиялари асосида ташкилий тузилмалар ва бошқарув технологияларига оид янги вариантларни ишлаб чиқиш ва ҳокоза.

Зеро, ўтказилган таҳлиллар ишлаб чиқаришни модернизация ва диверсификация қилиш, унинг ҳажмини ошириш ҳамда ички ва ташқи бозорларда рақобатбардош маҳсулотлар турларини кенгайтиришда ахборот технологиялари алоҳида ўрин тутишини кўрсатмоқди.

Шу боис, реал секторларда аввало, инсон капиталини ривожлантириш, шунингдек фан, ихтиrolар ва технологиялар тизимини ривожлантириш, инновацион фаолиятни молиялаштириш тизимини такомиллаштириш, рақобатни ривожлантириш ва маъмурий тўсиқларни қисқартириш, инфратузилма ва ахборот-коммуникация технологияларини ривожлантириш қаби йўналишларга эътибор қаратилса мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, реал секторларда замонавий ахборот технологияларидан фойдаланишининг бир қатор афзаликлари мавжуд. Жумладан, бошқарув тизимини оптималлаштириш ва шу йўналишдаги ортиқча харажатларни қисқартириш, ташкилий масалаларни реал вақт ичида ва сифатли бажариш, ишлаб чиқариш жараёни босқичларини автоматлаштириш ва масофадан бошқариш, маҳсулотлар савдосини электрон тижоратлаштириш, замонавий менежмент ва маркетинг усулларидан самарали фойдаланиш имкониятини беради (1-расм).



1-расм. Реал секторда ахборот технологияларнинг роли¹⁵

Хулоса қилиб айтганда, иқтисодиётнинг реал секторларида ахборот технологияларидан самарали фойдаланиш ва унинг ривожланиши учун шартшароит яратиш, инновацион ечимлар истеъмолини рағбатлантириш ва илм-фан соҳасини ҳар томонлама рағбатлантириш ҳамда мамлакатнинг жаҳон майдонидаги рақобатбардошлигини ва инновацион тараққиёти даражасини кўтаришга хизма қиласи.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

¹⁵ Муаллиф ишланмаси.

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 21 сентябрдаги “2019-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириши стратегиясини тасдиқлаши тўғрисида”ги ПФ-5544-сон фармони.
2. Мильчакова Н. Телекоммуникации в России: Структурную реформы проблемы повышения рыночной стоимости акций // «Вопросы экономики», №7, 2001.
3. Е. А. Горин. Информационные технологии и инновационное развитие промышленности // Инновационная экономика. № 7 (84), 2005. С. 67
4. Пергунова О.В. Использование информационных и телекоммуникационных технологий на промышленных предприятиях оренбургской области // Экономические наука. №8(15) 2013 Часть 3. С. 46
5. Гаджиева М.М. Информационные технологии в легкой промышленности // Международный студенческий научный вестник. №3 - 2012.
6. <https://www.brookings.edu/research/trends-in-the-information-technology-sector/>